

Ю. П. Макаренко,

д. е. н., професор, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро

І. С. Онищенко,

студентка 6 курсу, магістрант,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.1.18

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В БАНКАХ

Yu. Makarenko,

Doctor of Economic sciences, professor, The Dniprovsk National University named after Oles' Gonchar, Dnipro

I. Onyshchenko,

6th year student, master, The Dniprovsk National University named after Oles' Gonchar, Dnipro

THEORETICAL ASPECTS OF THE SYSTEM OF MANAGEMENT IN PROBLEM INTERVENTION IN BANKS

У статті розглядаються теоретичні та методичні аспекти формування системи управління проблемною заборгованістю банку. Проблема зазначеної теми звучить як стрімке зростання обсягів проблемних кредитів і від цього страждає якість кредитних портфелів банківських установ, зростають витрати банків щодо формування резервів на можливі витрати та від цього знижується прибутковість банківської діяльності.

Також виділено її структурні складові елементи та розкрито їх сутність. Представлено аналіз останніх досліджень та публікацій саме по цій темі. Було виявлено причини появи проблемної заборгованості. Для більшого розуміння розглянуто підходи щодо визначення поняття "проблемного кредиту". Також розглянуто причини виникнення несприятливих ситуацій в процесі управління кредитною діяльністю та розглянуті джерела негативних проявів у кредитному процесі.

Визначено методичні основи функціонування системи управління проблемними кредитами банків. Розглядаються зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на рівень якості кредитного портфеля комерційних банків, що детально показано на рисунку. Запропоновано виділити, впорядкувати й відобразити управління проблемними кредитами як окремими підсистемами в рамках системи управління кредитними ризиками. Розглядаються основні принципи роботи з проблемними кредитами, а саме: оперативність, співвідношення – витрати – ефективність, послідовність і комплексність, конкурентність і прозорість. Більш глибоко були розглянуті методи реабілітації та ліквідації, які наявні у внутрішньобанківських методах управління проблемною заборгованістю.

Показано переваги та недоліки цих методів управління, за допомогою яких можна зробити певні висновки щодо того, які методи потрібно використовувати в банках. Як підсумок статті, зазначено те, що банки мають враховувати індивідуальні особливості проблемного кредиту та реально оцінювати свої можливості, запропоновано можливі напрями поліпшення стану з проблемною заборгованістю в банку, які зможуть дати можливість досягти стратегічних і тактичних фінансових цілей банку та зменшити ризики загалом.

The article deals with theoretical and methodological aspects of the formation of a system for managing the problem indebtedness of a bank. The problem of this topic sounds like a rapid increase in the volume of problem loans, and this affects the quality of credit portfolios of banking institutions, rising costs of banks for the formation of reserves for possible costs, and this reduces the profitability of banking activities. Also, its structural elements are highlighted and their essence is revealed.

The analysis of recent researches and publications on this topic is presented. The reasons for the occurrence of bad debts were identified. Also, the reasons for the occurrence of adverse situations in the process of credit activity management were considered and the sources of negative manifestations in the credit process were considered. For a better understanding, approaches to defining the concept of "problem loan" were considered. It is proposed to allocate, organize and display the management of problem loans as separate subsystems within the framework of credit risk management system.

The main principles of work with problem loans are considered, namely efficiency, ratio — costs — efficiency, consistency and complexity, competitiveness and transparency. The methodical bases of functioning of the system of problem loans management of banks are determined, external and internal factors influencing the level of quality of the credit portfolio of commercial banks are described, which are shown in detail in the figure. More dealt with the methods of rehabilitation and liquidation that are present in the intrabank methods of managing bad debts. The advantages and disadvantages of these management methods with the help of which it is possible to draw some conclusions about what methods should be used in banks.

As a summary of the article, it was noted that banks should take into account the individual features of a problem loan and really evaluate their capabilities. Possible ways of improving the situation with problematic debts in the bank are proposed, which will enable to achieve the strategic and tactical financial goals of the bank, and reduce the risks in general.

Ключові слова: проблемні кредити, непрацюючий кредит, управління проблемною заборгованістю, кредитний портфель, кредитний ризик.

Key words: problem loans, inactive loans, problem debt management, loan portfolio, credit risk.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Найгострішою проблемою сучасної банківської системи України є стрімке зростання обсягів проблемних кредитів. Відтак істотне погіршення якості кредитних портфелів банківських установ призводить до зростання витрат банків щодо формування резервів на можливі втрати і, відповідно, обумовлює зниження прибутковості банківської діяльності, рівня достатності капіталу та в багатьох випадках унеможливує їх подальшу кредитну діяльність. Зазначені обставини обумовлюють необхідність удосконалення роботи банків з управління проблемними кредитами, що дозволить активізувати кредитний процес в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням цієї проблеми займалося чимало вчених-економістів, серед яких особливу увагу привертають праці Т.М. Болгар, Б. Івасіва, О.І. Лаврушина, В.М. Марчук, Л.О. Примостки, М. Савлука та інших. Відзначаючи безсумнівну цінність та значимість проведених наукових досліджень, потрібно зауважити, що питання управління проблемними активами ще не вирішені повною мірою, оскільки зазначена проблема охоплює широке коло питань. Тож питання визначення проблемної заборгованості, вибір методів та системи управління нею потребують більш детального вивчення.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Незалежно від методів управління кредитними ризиками та якості кредитного портфелю кожний банк у своїй діяльності зіштовхується з так званими "проблемними" кредитами. Кризові явища в економіці свідчать про зростання частки проблемної заборгованості в кредитному портфелі банків, що може призвести до неприємних наслідків, зокрема, зменшення прибутковості,

збільшення витрат на формування резервів та, навіть, до збитковості банківської установи.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження особливостей управління проблемними кредитами в банківській сфері.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Існує багато підходів до визначення поняття "проблемного кредиту". Наприклад, український фахівець в області менеджменту банківської діяльності, професор Л.О. Примостка визначає проблемний кредит як "кредит, за яким своєчасно не проведені один чи кілька платежів, значно знизилася вартість забезпечення, виникли обставини, які дозволяють банку мати сумнів щодо повернення кредиту" [9, с. 179]. На думку російського вченого О.І. Лаврушина, проблемний кредит — це "кредит, за яким у банку виникли сумніви стосовно його суб'єкта, об'єкта та забезпечення" [3, с. 319].

Згідно з визначенням, яке дає Міжнародний валютний фонд, проблемний кредит — це "зобов'язання, повне погашення якого сумнівне внаслідок неадекватного фінансового стану позичальника чи забезпечення за цим зобов'язанням, а також спостерігається прострочення сплати основного боргу й/або відсотків за ним більше 90 днів" [8]. Варто також відмітити, що Базельський комітет із банківського нагляду визначає проблемний кредит як "кредитний продукт, за яким є істотні порушення строків виконання зобов'язань перед банком, істотне погіршення фінансового стану боржника, істотне погіршення якості чи повна втрата забезпечення" [7].

Науковець Т. Болгар визначає проблемний кредит — кредит, за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів, або виникли обставини, що викликають сумніви стосовно своєчасного та повного повернення нада-

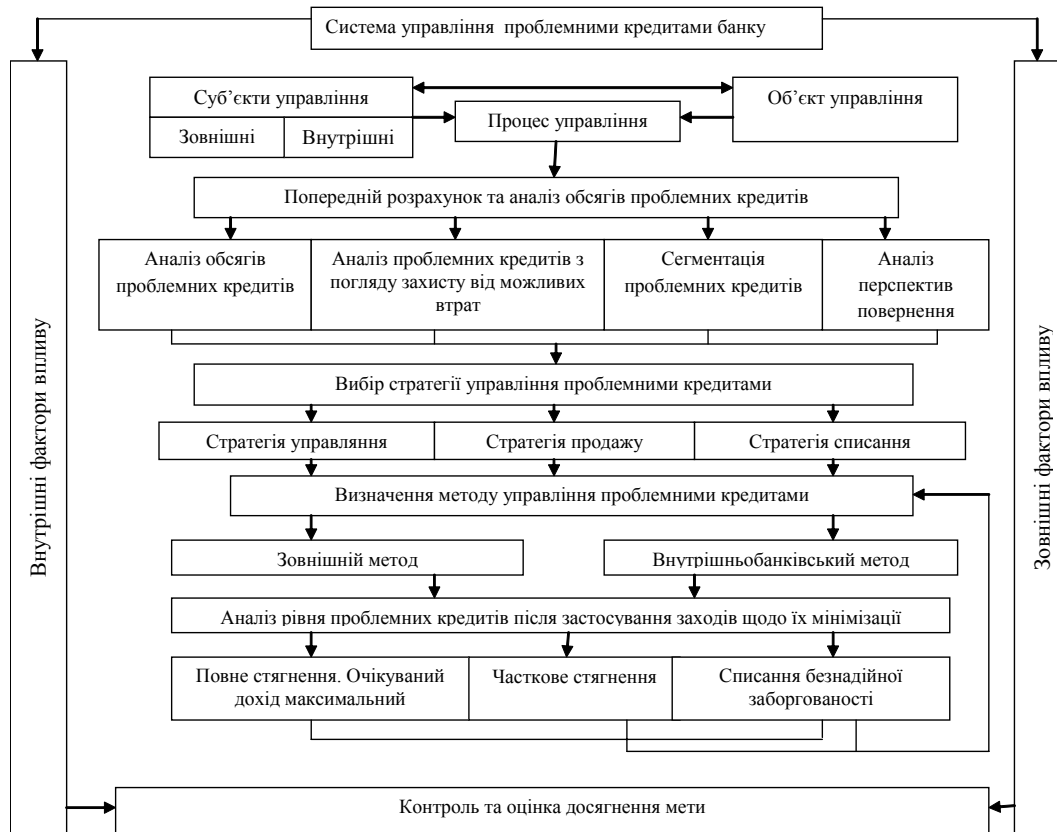

Рис. 1. Система управління проблемними кредитами банку

ного кредиту через фінансову нестійкість позичальника, недостатню забезпеченість чи незабезпеченість кредиту, або з інших причин, що впливають на можливість неповернення кредиту та відсотків за його користування позичальником [1, с. 51].

На думку І. Таранухи, "проблемна заборгованість за кредитами — це сукупність простроченої заборгованості, а також частини строкової та реструктурованої заборгованості, за якими встановлено ознаки проблемності повернення, пов'язані з недостатністю або відсутністю забезпечення за кредитом, наявністю ознак фінансових проблем у позичальника або наявністю негативної інформації про його здатність виконати свої зобов'язання" [5, с. 135].

Отже, узагальнюючи наведені вище визначення, можна охарактеризувати проблемний кредит як кредит, за яким порушуються умови його повернення, погіршується якість забезпечення чи погіршується фінансове становище боржника.

Причини виникнення несприятливих ситуацій в процесі управління кредитною діяльністю впливають з принципів кредитування, а точніше, з їх порушення. Аналіз цих принципів дав змогу виявити, що джерелами негативних проявів у кредитному процесі є неефективне управління ліквідністю, неефективна система управління кредитною діяльністю, неефективна система ризик-менеджменту та неефективне управління ціноутворенням та витратами [10, с. 5].

Вважаємо, що методологічна основа процесу управління проблемними кредитами у системі банківського ризик-менеджменту повинна будуватися відповідно до засад системного аналізу і загальних принципів управління ризиками. Враховуючи важливість та складність

процесів управління проблемними кредитами, пропонуємо виділити, впорядкувати й відобразити управління проблемними кредитами як окрему підсистему в рамках системи управління кредитними ризиками.

Система управління — це упорядкована сукупність взаємозв'язаних елементів, які відрізняються функціональними цілями, діють автономно, але спрямовані на досягнення загальної мети. Таким чином, система управління проблемними кредитами є цілісною системою взаємопов'язаних елементів, що реалізують відповідні стратегії банківського менеджменту з управління проблемною заборгованістю.

Визначимо методичні основи функціонування системи управління проблемними кредитами банків:

а) кожна система управління складається з двох взаємопов'язаних підсистем: керуючої підсистема або суб'єкта управління (тобто того, хто управляє) і керованої підсистема або об'єкта управління; система управління проблемними кредитами включає зовнішні та внутрішні управлінські суб'єкти. Зовнішні суб'єкти (макроекономічний рівень) представлені законодавчими, фінансово-контрольними і державними органами регулювання, центральне місце серед яких належить НБУ. Внутрішні суб'єкти (мікроекономічний рівень) представлені керівництвом комерційного банку, кредитним комітетом та органами управління фінансовими ресурсами і ризиками. Об'єктом управління є проблемні кредити;

б) вибір стратегії управління проблемними кредитами;

в) після обрання стратегії передбачається вибір методів, які доцільніше використовувати для управління проблемною заборгованістю. Також значне місце належить інструментам обраних стратегій;

г) на формування системи управління проблемною заборгованістю важливу роль відіграє організаційна структура банку, а також рівень зв'язків з клієнтами та акціонерами банку;

д) система управління проблемними кредитами не є статичним утворенням, а постійно перебуває під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Необхідно брати до уваги конкретні економічні умови, у яких функціонує банк, і відповідно до змін в економічному середовищі вносити корективи до складу та функцій системи управління проблемними кредитами, здійснювати адаптаційні заходи.

Основними принципами роботи з проблемними кредитами є оперативність, співвідношення — витрати — ефективність, послідовність і комплексність, конкурентність і прозорість.

На наш погляд, складовими системи управління проблемними кредитами є:

— суб'єкти системи управління проблемними кредитами банку;

— об'єкт системи управління проблемними кредитами банку;

— процес управління проблемними кредитами банку, що відповідає обраній стратегії управління й охоплює ряд елементів.

Систему управління проблемними кредитами представлено на рисунку 1 [4, с. 230].

На рівень якості кредитного портфеля комерційних банків впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. На сьогодні до зовнішніх факторів, що впливають на кредитний портфель банків в Україні, можна зарахувати спад в економіці, девальвацію гривні, зниження обороту виробництва основних галузей, військові дії у східному регіоні та анексія АР Крим.

Основним внутрішнім фактором, що впливає на якість кредитного портфеля, є недостатній рівень корпоративного управління кредитними ризиками. А саме до 2009 року, прикладом цього може бути значне надання кредитів банками України в іноземній валюті для клієнтів, котрі мали дохід лише в гривнях, тому при зростанні курсу іноземної валюти до національної більшість позичальників виявились неплатоспроможними.

Також у боротьбі за клієнта банки іноді здійснювали кредитування без належного вивчення кредитоспроможності позичальника, а заставне майно не завжди було достатнім та ліквідним. У наслідок зростання рівня заборгованості за кредитами банки змушені були створювати значні резерви за активними операціями, що негативно вплинуло на рівень капіталізації банківських установ.

На першому етапі аналізуються обсяги проблемних кредитів, здійснюється їх аналіз з погляду захисту від можливих втрат, вивчаються причини, які призвели до їх появи. Ефективний аналіз проблемних кредитів на цьому етапі передбачає проведення попередньої аналітичної роботи щодо їх якості та кількості.

Для ефективного управління проблемною заборгованістю доцільно її структурувати, тобто розбити на окремі сегменти, наприклад, за термінами простроченої заборгованості, причинами її виникнення, наявності якості застави, за кредитними продуктами і т. п. Після завершення сегментації проводиться якісний аналіз усіх отриманих підпортфелів.

Основна увага повинна приділятися оцінці перспектив стягнення заборгованості або через судове стягнення заборгованості, або добровільне звернення стягнення на предмет застави. Для обох варіантів основою для оцінки є якість і вартість застави.

На другому етапі управління проблемними активами визначається стратегія управління проблемними активами.

Здебільшого в банках є три стратегії вирішення питань із проблемними активами:

— стратегія управління полягає в тому, що утримувати проблемні активи на балансі і продовжувати шукати вирішення проблеми (головним чином або шляхом реструктуризації, або судового стягнення заборгованості). Робота з простроченою заборгованістю може виконуватися або підрозділами банку, або шляхом передачі стягнення боргів стороннім виконавцям;

— стратегія продажу полягає в тому, що проблемні кредити продаються третій стороні. Продавець може продовжувати обслуговувати портфель на основі договору про обслуговування;

— стратегія списання полягає в тому, щоб списати проблемні активи з балансу і припинити заходи щодо стягнення заборгованості.

Треба відмітити, що у банківській системі існує достатня кількість методів та інструментів управління, тому перед менеджментом банку постає проблема раціонального їх вибору та прийняття оптимальних управлінських рішень. Ці інструменти повинні враховувати економічні та адміністративні заходи, що застосовують органи банківського нагляду, регулювання і контролю для забезпечення належних обсягів проблемної заборгованості в банку.

Рішення з приводу того, які саме методи доцільніше використовувати для управління проблемною заборгованістю, повинні здійснюватися з урахуванням індивідуальних особливостей кожної угоди, обраної банком стратегії розвитку, можливості залучення фінансування для підтримки ліквідності, а також наявності вільних фінансових коштів, часу і кваліфікованого персоналу для побудови власної структури щодо роботи з проблемною заборгованістю.

Також треба всебічно зважувати всі переваги і недоліки, прогнозувати доходи і витрати, у тому числі з урахуванням питань оподаткування.

На цьому етапі потрібно керуватися такими критеріями вибору методів управління проблемними кредитами при реалізації обраної стратегії:

— грошові витрати банку на реалізацію обраного методу управління;

— складність реалізації обраного методу управління проблемними кредитами;

— врахування зовнішніх ризиків на стан проблемної заборгованості позичальників перед банком. Урахування цього критерію необхідно при виборі будь-якого стратегічного рішення банку. Цей критерій включає залежність ситуації й обраного методу від зовнішніх чинників, таких як зміна вартості застави, кон'юнктура ринку, зміни курсу валют, девальвація гривні, зростання темпів інфляції;

— вплив обраних методів на репутацію банку. Цей критерій передбачає правомірність стратегії менедж-

Таблиця 1. Переваги та недоліки методів управління проблемною заборгованістю

МЕТОДИ		ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
ВНУТРІШНІ	Реабілітація заборгованості	Можливість продовження співпраці з клієнтом-позичальником. Повернення заборгованості в повному обсязі	Погіршення якості кредитного портфеля; ускладнення системи управління активами; трудові та часові витрати
	Ліквідація заборгованості	Звільнення балансу від проблемної заборгованості. Зменшення витрат на формування резервів	Додаткові фінансові витрати. Можливий негативний вплив на репутацію
ЗОВНІШНІ	Продаж проблемної заборгованості в управління третій особі (колекторській компанії)	За рахунок повернення кредитів наявне незначне поліпшення ліквідності. Немає потреби збільшувати штат працівників банку	Проблемні кредити залишаються на балансі банку та продовжують відображатися у фінансовій звітності. Витрати на оплату послуг колекторської компанії
	Сек'юритизація активів	Покращується структура балансу та збільшується ліквідність	Витрати на переведення заборгованості в цінні папери та на їх розміщення
	Продаж проблемної заборгованості непов'язаним фінансовим компаніям у вигляді факторингових операцій	Поліпшується структура кредитного портфеля. Звільняються резервні кошти банку. Зменшення операційних витрат (за рахунок витрат на обслуговування проблемного кредиту). Збільшення ліквідності	Неповне відшкодування проблемної заборгованості (за рахунок оплати послуг факторингової компанії). Неправомірність продажу проблемної заборгованості фізичних осіб факторинговій компанії
	Продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу	Оптимізація структури балансу. Звільняються резервні кошти. Зменшується тиск на регулятивний капітал	Ліквідність не збільшується. Значні втрати при продажі проблемної заборгованості

менту проблемних боргів і збереження можливості подальшої співпраці банку з позичальником;

— врахування внутрішніх ризиків на стан проблемної заборгованості позичальників;

— гарантованість результату. Цей критерій досить специфічний, але саме він, перш за все, визначає ефективність управління проблемними активами.

Виділяють зовнішні методи та внутрішньобанківські методи управління проблемною заборгованістю. Якщо вести мову про внутрішньобанківські методи, то їх поділяють на методи реабілітації та ліквідації.

Метод реабілітації передбачає розробку та реалізацію спільного з позичальником плану дій щодо повернення заборгованості. Зокрема досить поширеним кроком є реструктуризація кредиту. Світова практика виробила різні способи реструктуризації: кредитні канікули, зміна схеми погашення кредиту з класичної на анутетну, пролонгація кредиту, конверсія валюти, прощення пені та штрафних санкцій, зниження відсоткової ставки.

На думку І. Осадчого, для доцільності проведення реструктуризації необхідне виконання наступної умови: грошовий потік, який генерується поточним бізнесом позичальника, після проведення реструктуризації має перевищувати грошовий потік від ліквідації [6, с. 42—43].

Метод ліквідації передбачає повернення кредиту через реалізацію застави чи за рахунок оголошення боржника банкрутом та продажу його активів. Такий метод, зазвичай, обирається за неможливості реабілітації заборгованості.

До основних зовнішніх методів можна віднести передачу проблемної заборгованості в управління третій особі (колекторській компанії), сек'юритизація активів, продаж проблемної заборгованості непов'язаним фінансовим компаніям у вигляді факторингових операцій та продаж (передачу) проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу (SPV onshore / offshore).

Науковці (Т.М. Болгар, В.М. Марчук та ін.), вивчаючи управління проблемними кредитами вітчизняних

банків у сучасних умовах господарювання, виділяють переваги та недоліки банківських методів управління проблемною заборгованістю (табл. 1) [2; 5].

Таким чином, зробимо висновок, що банки у процесі роботи з проблемними кредитами можуть застосовувати два основні методи управління — реабілітацію і ліквідацію. У випадку неефективності превентивного внутрішньобанківського управління можуть застосовуватися зовнішні методи. При виборі методу управління проблемною заборгованістю має обиратися такий метод, при якому буде повернена максимальна частина заборгованості за мінімальних затрат з боку банку.

Отже, кожний з методів управління проблемною заборгованістю має певні переваги та недоліки.

Вибір конкретного методу, на наш погляд, має здійснюватися, враховуючи індивідуальні характеристики проблемного кредиту та потенційні перспективи його повернення.

Вибір методу в процесі управління приймається керівництвом банку залежно від конкретних обставин та результатів попереднього аналізу проблемного кредиту. Найприйнятнішим варіантом завждив вважається такий перегляд умов кредитної угоди, який надає і банку, і позичальнику шанс на поновлення нормальної діяльності. Однак при цьому варто пам'ятати про мету, яка полягає в максимізації ймовірності повного повернення коштів банку.

На четвертому етапі проводиться аналіз проблемних активів після здійснення заходів що дозниження їхнього рівня. Якщо спостерігається повне стягнення проблемної заборгованості, то зрозуміло, що очікуваний дохід максимальний і мета управління проблемною заборгованістю досягнута повністю. Якщо на цьому етапі обсяг проблемних кредитів є меншим, ніж до проведення заходів щодо зниження їхнього рівня, то робиться висновок про те, що заборгованість стягнута частково, слід повернутися до етапу визначення методу управління проблемними активами й обрати один із методів остаточного погашення боргу. Якщо ж обсяг про-

блемних кредитів на цьому етапі дорівнює заборгованості до проведення заходів щодо зниження їхнього рівня, то заходи виявилися невдалими, тому необхідно провести аналіз проблемних активів на можливість списання і прийняти рішення про те, чи повернутися до етапу визначення методу управління проблемними активами з метою обрати інший спосіб стягнення заборгованості, або доцільніше відмовитися від її стягнення.

ВИСНОВКИ

На сьогодні банківська система України змушена функціонувати в складному та нестабільному середовищі. Це знайшло своє відображення в значному погіршенні якості кредитного портфеля банківських установ протягом останніх років. Частка проблемної заборгованості в банківських активах є досить великою, що, з часом, може призвести до виникнення проблем із платоспроможністю та ліквідністю та, навіть, до банкруства. Крім цього, банківська установа несе додаткові витрати, пов'язані з обслуговуванням проблемної заборгованості, які іноді можуть дорівнювати прямим збиткам від неповерненої позики. Таким чином, особливої уваги потребує підвищення ефективності управління проблемними кредитами. Реалізація науково-обґрунтованих підходів до організації системи управління проблемними кредитами дозволить банкам протистояти дії різноманітних негативних факторів та уникнути багатьох неприємних наслідків.

Наведена система управління включає аналіз наявної проблемної заборгованості, вибір стратегії та методів управління нею, оцінку та контроль досягнення мети. Особливе місце в системі управління проблемною заборгованістю займає вибір оптимального методу управління. Аналіз переваг та недоліків основних методів управління проблемними кредитами свідчить про те, що немає єдиного універсального для всіх банків методу. Банки мають враховувати індивідуальні особливості проблемного кредиту та реально оцінювати свої можливості.

Таким чином, ефективне функціонування запропонованої системи управління проблемними кредитами банку дасть змогу досягнути стратегічних і тактичних фінансових цілей банку, сприятиме зниженню ризиків, що позитивно вплине на забезпечення фінансової стійкості комерційного банку та банківської системи загалом.

Література:

1. Болгар Т.М. Проблемні кредити банків як результат реалізації кредитного ризику / Т.М. Болгар // Економічний нобелівський вісник. — 2014. — № 1. — С. 50–58.
2. Болгар Т.М. Управління проблемними кредитами вітчизняних банків у сучасних умовах господарювання / Т.М. Болгар // Бізнес Інформ. — 2014. — № 1. — С. 248–255.
3. Лаврушин О.И. Банковский менеджмент: учебник / О.И. Лаврушин. — М.: КНОРУС, 2009. — 560 с.
4. Ларіонова К.Л. Формування системи управління проблемними кредитами [Електронний ресурс] / К.Л. Ларіонова, І.В. Гоменюк // Вісник Хмельницького націо-

нального університету 2017. — № 5. — С. 227—232: Режим доступу: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/6206/1/17.pdf>

5. Марчук В.М. Шляхи поліпшення управління проблемними активами банківської системи України [Електронний ресурс] / В. П. Марчук // Ефективна економіка. — 2011. — № 9. — Режим доступу: <http://www.m-nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=685>

6. Осадчий І. Шляхи вдосконалення роботи з проблемними активами банків України / І. Осадчий // Вісник Української академії банківської справи. — 2011. — № 1. — С. 39—44.

7. Офіційний сайт Базельського комітету з банківського нагляду [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.bis.org/bcbs/index.htm>

8. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imf.org>

9. Примостка Л.О. Управління банківськими ризиками. Навч. посібник / Л.О. Примостка, П.М. Чуб, Г.Т. Карчева та ін. — К.: КНЕУ, 2007. — 600 с.

10. Ткач І.І. Моделювання кредитного процесу в банківській установі: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.03.02 / І.І. Ткач; Львів, нац. ун-т ім. І. Франка — Л., 2005. — 22 с.

References:

1. Bolhar, T.M. (2014), " Problem loans of banks as a result of the implementation of credit risk ", *Ekonomichnyj nobelivs'kyj visnyk*, vol. 1, pp. 50—58.
2. Bolhar, T.M. (2014), " Management of problem loans of domestic banks in modern economic conditions ", *Biznes Inform*, vol. 1, pp. 248—255.
3. Lavrushyn, O.Y. (2009), *Bankovskyy menedzhment*, [Banking management], M.: KNORUS, Ukraine.
4. Larionova, K. L. (2017), "Formation of a system for managing problem loans", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, [Online], vol 5, available at: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/6206/1/17.pdf> (Accessed 3 Oct 2018).
5. Marchuk, V. M. (2011), " Ways to improve the management of troubled assets of the banking system of Ukraine", *Efektyvna ekonomika*. [Online], vol. 9, available at: <http://vzv.m.nayka.tsom.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=685> (Accessed 3 Sept 2018).
6. Osadchyy, I. (2011), " Ways to improve the work with problem assets of Ukrainian banks", *Bulletin of the Ukrainian Academy of Banking*, vol. 1, pp 39—44.
7. The official sait Bazel's'koho komitetu z bankivs'koho nahliadu (2018), available at: <https://vzv.bis.org/btsbs/indekh.htm> (Accessed 15 Oct 2018).
8. The official sait International Monetary Fund (2018), available at: <http://vzv.imf.org> (Accessed 15 Oct 2018).
9. Prymostka, L.O. Chub, P.M. and Karcheva, H.T. (2007), *Upravlinnia bankivs'komy ryzykamy*, [Management of bank risks], *Naukova dumka*, Kyiv, Ukraine.
10. Tkach, I.I. (2005), "Modeling a credit process in a banking institution", Ph.D. Thesis, I. Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 02.12.2018 р.